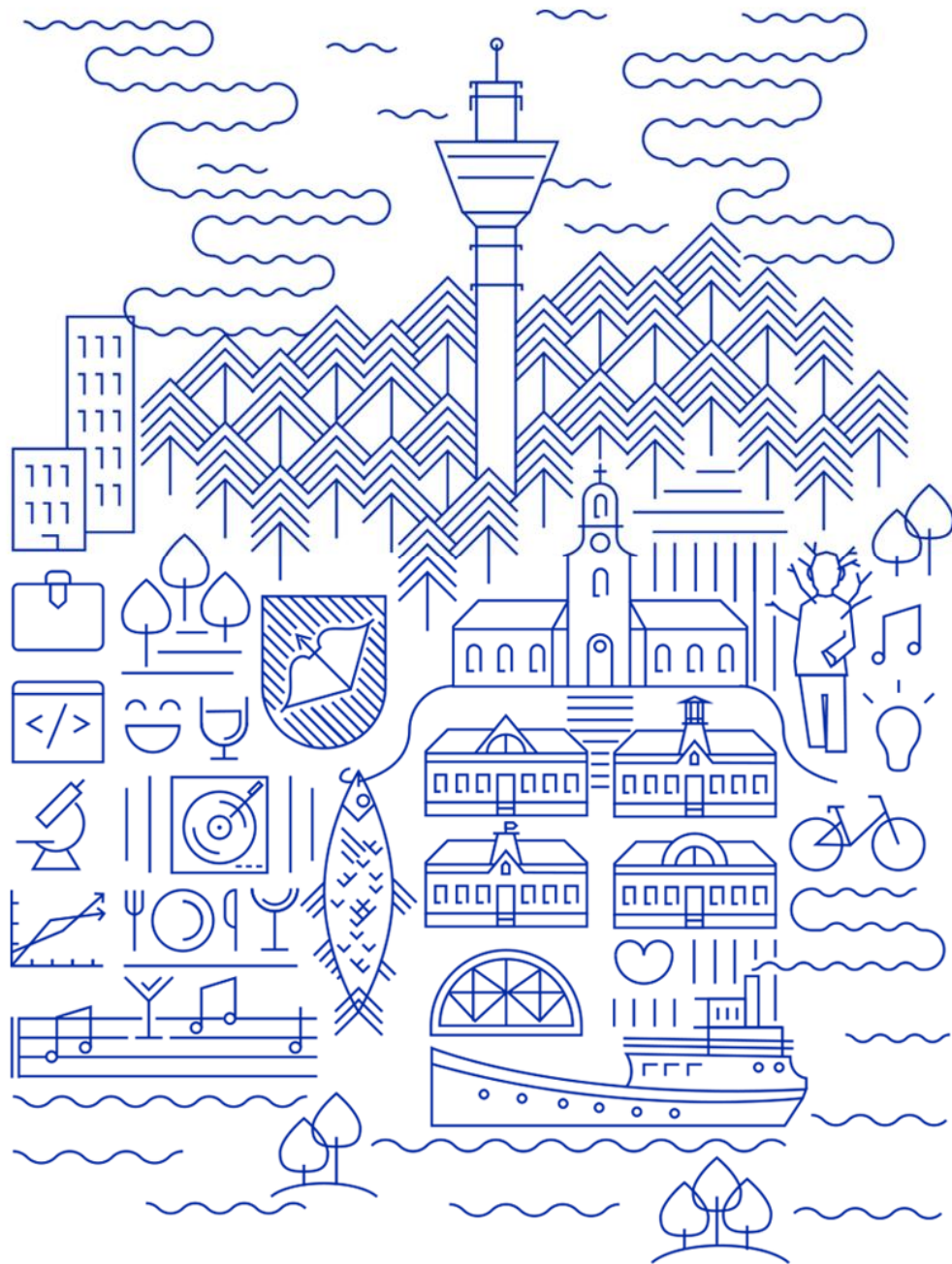

KUOPIO

Sosiaalinen raportti 2020

Aikuissosiaalityön palvelut / työkyky- ja eläkeselvitys

Sisällys

1 Johdanto	2
2 Tavoitteet ja asiakasohjaaminen.....	2
3 Asiakaskuvaus.....	2
4 Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyminen.....	3
5 Asiakastyön kokemuksia.....	4
6 Johtopäätökset	5

1 Johdanto

Kuopion kaupungin aikuissosiaalityöhön on perustettu työkyky- ja eläkeselvityspalvelu helmikuussa 2016. Asiakasryhmänä ovat työikäiset (18- 60-vuotiaat), joilla on työ- ja toimintakyvyn rajoitteita ja todennäköisesti näistä aiheutuva työkyvyttömyys. Asiakkuuteen pääseminen ei edellytä aiempaa sosiaalityön asiakkuutta tai perustoimeentulotukiasiakkuutta, pitkittynyt työttömyys yhdistettynä terveydentilaongelmiin on riittävä peruste asiakkuuteen.

2 Tavoitteet ja asiakasohjaaminen

Työskentelyn tavoitteena on ohjata pitkään työttömyysetuudella/ perustoimeentulotuella olleita asiakkaita ensisijaisten työkyvyttömyysetuuksien piiriin. Työkyky- ja eläkeselvittelyn palveluohjauksessa arvioidaan asiakkaan työ- ja toimintakykyä, kuntoutuksen palvelujen tarvetta sekä edellytyksiä saada pysyvä työkyvyttömyyseläke.

Asiakkuuteen ohjaaminen tapahtuu viranomaisverkoston kautta. Tällä toiminnalla pyritään kohdentamaan yhden palveluohjaajan resurssit mahdollisimman tehokkaasti todennäköisesti työkyvyttömiin asiakkaisiin.

Työkyky- ja eläkeselvityksen työskentely suunnataan pääsääntöisesti asiakkaille, joilla on vaikeuksia asioida itsenäisesti terveydenhuollon palveluissa tai joiden työkykytutkimukset eivät onnistu julkisen terveydenhuollon kautta, vaan he tarvitsevat kohdennettuja ja yksilöllistettyjä palveluja. Tällöin voidaan käyttää työkyky- ja eläkeselvitykseen kilpailutettuja ostopalveluja ja työkykytutkimukset saadaan toteutettua tarvittaessa koti- ja laitospäivähoitoa.

Jos asiakkuus ei käynnisty työkyky- ja eläkeselvityksessä, pyritään asiakas kuitenkin ohjamaan ensisijaisen palvelun piiriin esim. terveyskeskuslääkärin vastaanotolle tai kuntoutuspalveluihin.

3 Asiakaskuvaus

60- luvulla syntyneet edustavat suurinta ikäryhmää työkyky- ja eläkeselvitykseen ohjatuissa asiakkaissa. Tässä ikäryhmässä on myös eniten työrajoitteisia asiakkaita, joiden työkyvyttömyyden perusteet eivät täyty.

Pitkittyneen työttömyyden ja asiakkaan kokeman työkyvyttömyyden taustalla ovat usein erilaiset mielenterveyteen liittyvät ongelmat sekä tuki- ja liikuntaelin sairaudet. Mielenterveyteen liittyvät ongelmat korostuvat erityisesti nuoremmassa asiakasryhmissä. Tuki- ja liikuntaelin sairaudet ovat suurin syy työkyky- ja eläkeselvityksen asiakasohjauksiin 60- luvulla syntyneillä asiakkailla. Päihdeongelmaisten asiakkaiden ohjautumismäärä palveluun on vähentynyt vuosien aikana.

Valtaosa työkyky- ja eläkeselvitykseen ohjatuista asiakkaista ovat yksin asuvia, lapsettomia ja heille on kertynyt työttömyyttä yli 1000 päivää. Joukossa on asiakkaita, joiden työttömyyden kertymä eli työmarkkinatuen maksaminen on jatkunut yhtäjaksoisesti jopa yli 3000 tai yli 4000 päivää.

Kuopion kaupunki
Perusturvan palvelualue
Aikuissosiaalitoimen palvelut
Työkyky- ja eläkeselvitys

12.4.2021

Julkinen

Työkyky- ja eläkeselvitykseen ohjatuilla asiakkailla ei välttämättä ole voimassaolevaa tai aiempaa aikuissosiaalitoimen asiakkuutta. Mikäli asiakkuus on, ovat he usein erityisen tuen tarpeessa olevia henkilöitä.

Asiakasjoukko on jakautunut lähes kahtia sosiaali- ja terveyspalvelujen käyttämisen näkökulmasta. Noin puolet asiakkaista käyttävät paljon erilaisia sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja, kun taas osa asiakkaista on asioinut vain vähäisesti terveyskeskuksessa. Joukossa on myös asiakkaita, joilla on ollut useita perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon tutkimuksia, mutta työkyvyttömyyseläkkeen hylkäämisen jälkeen he ovat jättäytyneet palvelujen ulkopuolelle, koska kokevat ne turhiksi.

Asiakkaiden koulutustaso on pääosin joko vanhentunut/ puutteellinen tai ammatillista koulutusta ei ole lainkaan. Lisäksi työssäolosta voi olla kulunut pitkä aika, työkokemus voi olla vähäistä ja se koostuu lähinnä Te- toimiston tukitoista, erilaisista työkokeiluista ja kuntouttavasta työtoiminnasta. Tämän vuoksi osalla asiakkailla ei ole varsinaista ammatillista osaamista. Joidenkin nuorempien asiakkaiden kohdalla ammatillinen koulutus on suoritettu erityisoppilaitoksessa mukautettuina opintoina. Heillä ammatillinen osaaminen, työtehtävistä suoriutuminen ja toisinaan myös sosiaalisissa tilanteissa pärjääminen eivät vastaa tämän päivän työelämän vaatimuksia.

Työllistymiseen vaikuttavat asiakkaiden terveydentilan lisäksi useat koulutukseen ja työkokemukseen liittyvät taustatekijät, mutta myös asiakkaan tottuminen työttömyyteen. Tällöin esim. työrajoitteiset asiakkaat eivät pysty näkemään itseään enää osallisena työelämässä eikä heillä ole enää motivaatiota työelämäänsä kuntoutumiseen.

Toisaalta on havaittavissa myös se, että osalle asiakkaista on kohdennettu vuosien tai jopa vuosikymmenien ajan erilaisia työllistymisen palveluja ilman, että vuosia jatkuneen työllistymisen vaikeuden taustalla mahdollisesti olevaa työkykyasiaa on lähdetty selvittämään.

Voidaan myös todeta, että palvelut jakautuvat epätasaisesti. Osalle asiakkaista kohdennetaan erilaisia työllistämisen palveluja vuodesta toiseen, ja samanaikaisesti työttömänä työnhakijana on paljon asiakkaita, jotka eivät ole olleet aktiivipalvelujen piirissä.

4 Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyminen

Työkyvyttömyyden tunnusmerkit eivät ole yksiselitteisiä, vaan niihin vaikuttavat mm. asiakkaan iän, koulutus- sekä työhistorian lisäksi useat terveydentilaan liittyvät seikat, joilla on erilaista painoarvoa. Työkyvyttömyyden ja osatyökykyisyyden perusteet todennäköisesti kasvavat, mitä iäkkäämmistä asiakkaista on kyse.

Työkyky- ja eläkeselvityksen asiakkuuden kautta työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen taustalla on usein erilaiset mielenterveyteen liittyvät sairaudet. Osalla asiakkaista tilanteeseen on liittynyt myös pitkäaikaista kotiinsa eristäytymistä, jolloin työkykytutkimukset on toteutettu kotikäynnin.

Vuoden 2020 työkyvyttömyyseläkkeen saajista 55% on syntynyt 60- tai 70- luvulla, 50- luvun lopulla syntyneiden osuus on 10% ja nuorten 80- ja 90-luvulla syntyneiden osuus on jo 35%. Nuorten työkyvyttömyyseläkkeen saajien osuus on ollut hienoisessa kasvussa. Nuorten työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisien taustalla on ollut pääsääntöisesti vakavat mielenterveyden sairaudet, mutta myös lievä kehitysvamma, jonka vuoksi työelämässä pärjääminen ei ole mahdollista.

Kuopion kaupunki
Perusturvan palvelualue
Aikuissosiaalityön palvelut
Työkyky- ja eläkeselvitys

12.4.2021

Julkinen

Työkyky- ja eläkeselvityksessä kokoaikaisena haasteena on se, että asiakas on jo aiemmin tehtyjen työkykytutkimusten mukaan työkyvytön (painottuu tuki- ja liikuntaelin sairauksien yhteydessä), mutta diagnostiset löydökset eivät ole olleet riittäviä työkyvyttömyyseläkkeen saamiseen. Tähän vaikuttaa myös se, ettei Kelalla ole osatyökyvyttömyyseläkettä, joten työrajoitteiset/ osatyökykyiset asiakkaat, joilla ei ole riittävää työeläkertymää, jäävät työttömiksi työnhakijoiksi.

Työkyky- ja eläkeselvityksen kautta haettujen työkyvyttömyyseläkkeiden läpimenoprosentti on ollut vuoden 2020 aikana noin 94%.

Eläketurvakeskuksen mukaan työeläkelaitosten työkyvyttömyyseläkkeiden hylkäysosuus ollut vuoden 2020 aikana 34% ja Kelan työkyvyttömyyseläkkeiden hylkäysprosentti on ollut noin 48%.

5 Asiakastyön kokemuksia

Työkyky- ja eläkeselvityksessä on nähtävissä, että asiakkaat kokevat työkyvyn selvittämisen usein työlääksi. Monivaiheinen prosessi yhdistettynä mahdollisiin ammatillisiin ja lääkinällisiin kuntoutusjaksoihin on pitkä ja vaikeasti hahmotettava kokonaisuus. Myös työkyvyttömyys-etuushakemusten täyttäminen koetaan hankalaksi. Puutteellisesti täytetyt hakemukset voivat johtaa työkyvyttömyysetuuksien hylkäämiseen, joten työkyky- ja eläkeselvityksessä tehdään asiakkaiden kanssa hakemukset yhdessä.

Maaseutualueilla asuvat asiakkaat kokevat työkykytutkimukset haastavimmiksi, koska mm. erikoissairaanhoidon järjestetään Kuopiossa. Jo pelkän kyydin järjestäminen voi muodostua työkykytutkimuksiin osallistumisen esteeksi.

Päihteitä käyttävien asiakkaiden kohdalla työkyvyttömyyden todentaminen vaatii nykyisin neuropsykologin/ psykologin tutkimuksen, koska pitkäaikaisen päihdekäytön vaikutus kognitioon eli oppimiskykyyn ja muistiin pitää todentaa. Tämän vuoksi iso joukko työkyvyttömiä päihdekäyttäjiä jää työkyvyn osalta tutkimatta, koska he eivät kykene tutkimusta edeltävästi vaadittuun kahden kuukauden päihteettömään aikaan.

Kesällä 2020 on kilpailutettu uudelleen työkyky- ja eläkeselvityksen ostopalvelut. Kilpailutuksesta jätettiin pois erikoislääkärialat, jotka liittyivät fyysisen terveydentilan/ työkyvyn tutkimuksiin. Tähän päädyttiin siksi, että fyysisen terveydentilan tutkimukset osoittautuivat aiempina vuosina kaikkein kalleimmaksi, koska työkykykannanotto vaatii laaja-alaiset tutkimukset. Asiakkaat, joilla on ongelmia fyysisessä terveydentilassa, ohjataan työkyky- ja eläkeselvityksestä terveyskeskuslääkärin kautta KYS:n kuntoutuksen poliklinikalle/päiväosastolle.

Vuoden 2020 aikana työkyky- ja eläkeselvityksen kautta saadun myönteisen työkyvyttömyyseläkkeen keskihinta on ollut noin 1080€.

Kaupungille syntyy pitkäaikaista säästöä työmarkkinatuen kuntaosuudesta noin 210 000€, kun 90-luvulla syntynyt työkyvytön nuori on siirtynyt työkyvyttömyyseläkkeelle vuoden 2020 aikana (laskennallinen vanhuuseläkeikä 90-luvulla syntyneillä on noin 67 vuotta).

Kuopion kaupunki
Perusturvan palvelualue
Aikuissosiaalityön palvelut
Työkyky- ja eläkeselvitys

12.4.2021

Julkinen

6 Johtopäätökset

Asiakasryhmä huomioiden työkyky- ja eläkeselvitys vaatii kohdennetun työntekijäresurssin, jotta haastavimmassa asemassa olevien asiakkaiden työkyky- ja eläketutkimukset saadaan toteutumaan. Koska työkykytutkimusprosessi on monivaiheinen, on prosessin koordinoinnista selkeää hyötyä asiakasnäkökulmasta. Käytettävissä olevien ostopalvelujen kautta voidaan myös sujuvoittaa työkyky- ja eläkeselvitysprosessia, jolloin asiakkaan on helpompi sitoutua siihen. Palvelu on myös kustannustehokasta huomioiden työkyky- ja eläketutkimusprosessin keskihinta ja myönteisten eläkeratkaisujen prosentuaalinen osuus.

Työkyky- ja eläkeselvityksen toimintamalli on mahdollista ottaa käyttöön sote- alueelle laajemmin. Sote- alueelle voidaan rakentaa työkyky- ja eläkeselvityksen tiimi, mutta kustannustehokkuuden näkökulmasta varsinaisen palvelun tuottaminen tulisi järjestää alueellisesti. Ostopalvelujen kilpailuttaminen kannattaa tehdä sote- alueella isona kokonaisuutena, mutta myös ostopalvelut tulisi toteuttaa alueellisesti, koska pitkien välimatkojen vuoksi palvelujen tuottamisen keskittäminen ei ole kustannustehokasta.